

Bohdan Jeliński

Uniwersytet Gdański

PRZYSZŁOŚĆ GLOBALNEJ WSPÓLPRACY GOSPODARCZEJ

Streszczenie: Globalizacja jest charakterystyczną cechą współczesnego rozwoju gospodarki światowej. Obecny kryzys gospodarczy ujawnił wyzwania dla dalszego postępu globalizacji, czyniąc je trudniejszymi i znacznie pilniejszymi do rozwiązania. Wiąże się to z wypracowaniem nowej koncepcji globalizacji kierowanej, opartej na wzroście znaczenia sprawiedliwej międzynarodowej współpracy gospodarczej. To ona zagwarantuje dalszy, trwały i zrównoważony wzrost gospodarki światowej. Wzorem do wypracowania takiej wspólnej koncepcji może być unijna strategia „Europa 2020”.

Słowa kluczowe: globalizacja, kryzys, handel światowy.

Globalizacja jest charakterystyczną cechą współczesnego rozwoju gospodarki światowej i oznacza proces rosnącej industrializacji produkcji i handlu, któremu towarzyszy słabnąca autonomia gospodarek narodowych¹. Polega ona na sukcesywnym zbliżaniu i ujednocnianiu odrębnych dotychczas gospodarek narodowych w jeden organizm zwany gospodarką globalną, a także stylu życia ludzi w różnych krajach, co prowadzić może do ukształtowania się społeczeństwa globalnego. Ten pozytywny obraz systematycznego postępu i osiągnięć procesu globalizacji został zakwestionowany w połowie 2007 r. przez kryzys na amerykańskim rynku nieruchomości, który szybko przekształcił się w kryzys finansowy. Ogłoszone 15 września 2008 r. bankructwo renomowanego amerykańskiego banku Lehman Brothers o międzynarodowym zakresie działania uznaje się za początek pierwszego międzynarodowego kryzysu gospodarczego ery globalizacji, porównywanego do wielkiej depresji w gospodarce światowej lat 1929-1933². Kryzys ten zdaje się podważać autonomiczny charakter globalizacji jako fazy rozwoju gospodarki światowej, ale kryzys w dłuższej perspektywie bywa też katalizatorem nowego porządku gospodarczego, pozwalającym odbudować jego równowagę na wyższym poziomie.

---

¹ M. Okólski, *Migracje a globalizacja*, [w:] *Globalizacja od A do Z*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2004, s. 205.

² Zob. L. Ahamed, *Lords of finance: The bankers who broke the World*, William Heinemann, London 2009.

1. Globalizacja i rozwój

W procesie umiędzynarodawiania gospodarki wyróżnić można dotychczas trzy fazy:

- faza pierwsza zapoczątkowana została w końcu XV wieku przez wielkie odkrycia geograficzne i działalność kompanii handlowych, co spowodowało powstanie potęg imperialnych i kolonializmu oraz doprowadziło do dwóch wojen światowych;
- faza druga rozpoczęła się po drugiej wojnie światowej i opierała się na rozwoju przedsiębiorstw transnarodowych i ekspansji zagranicznych inwestycjach bezpośrednich;
- faza trzecia rozpoczęła się w latach siedemdziesiątych XX wieku, była stymulowana przez internacjonalizację przedsiębiorstw krajowych, przyśpieszony postęp techniczny w zakresie systemów komunikacyjno-informacyjnych oraz wykształcenie się światowego systemu kapitałowo-finansowego o nieograniczonej autonomii działania.

To właśnie brak kontroli nad systemem kapitałowo-finansowym o światowym zakresie działania doprowadził bezpośrednio do obecnego kryzysu, mającego wielorakie i globalne skutki. Jego dotkliwość pogłębia fakt, że międzynarodowemu systemowi finansowemu udało się sprywatyzować zyski, jednocześnie uspołeczniając negatywne jego konsekwencje. Globalizacja umożliwiła osiąganie tych zysków, tak jak i owe dotkliwe uspołecznienie strat.

Kryzys finansowy 2007 roku zdaje się katalizatorem ujawniającym napięcia w gospodarce światowej wywołane przez globalizację. Sam proces globalizacji w trzeciej fazie zarysował podział jej skutków na pozytywne i negatywne oraz wyodrębnił grupy zwolenników (proglobalistów) i przeciwników (antyglobalistów) oraz popierających ideę globalizacji pod warunkiem eliminacji jej negatywnych skutków (alterglobalistów). Liczne porównania efektów pozytywnych i negatywnych globalizacji nie dają jednoznacznej odpowiedzi, która strona ma racje przeważające, szczególnie, iż podkreśla się, że podział efektów pozytywnych i skutków negatywnych jest ilościowo równomierny³. Obecny kryzys gospodarczy sprawił, że wszystkie dość dobrze rozpoznane wyzwania globalizacji stały się nie tylko znacznie trudniejsze, ale i znacznie pilniejsze do rozwiązania. Kryzys utożsamiać można z końcem trzeciej fazy procesu globalizacji, a próba jego reasumpcji prowadzi do następujących wniosków:

- świat jest dziś znacznie mniej zglobalizowany pod względem gospodarczym, politycznym i kulturowym niż w latach 1870-1914,
- współczesny świat charakteryzuje nie tyle globalizacja, ile rosnąca regionalizacja i internacjonalizacja,

³Zob. S. Flejterski, P. Wahl, *Ekonomia globalna*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2003, s. 198.

- większość międzynarodowych inicjatyw i działań gospodarczych oraz politycznych koncentruje się w obrębie państw OECD,
- większa część ludności świata, a szczególnie krajów Południa, jest obecnie znacznie słabiej włączona do systemu globalnego niż w czasach rozkwitu europejskich imperiów kolonialnych,
- znaczenie siły państwa, nacjonalizmów i granic terytorialnych w stosunkach międzynarodowych relatywnie rośnie, a nie maleje,
- internacjonalizacja i regionalizacja są efektem działalności państw, a nie głównie korporacji transnarodowych czy rozwoju idei gospodarki kapitalistycznej,
- globalizacja jest co najwyżej samospełniającą się ideą czy przepowiednią umacniającą interesy Zachodu, a przede wszystkim Stanów Zjednoczonych, w stosunkach międzynarodowych⁴.

Współczesna globalizacja jest procesem wielowymiarowym, nierównoważnym i asymetrycznym. Cechy te są podstawą jej słabości, ale i stanowią perspektywicznie o jej sile. Siły sprawcze globalizacji to trzy główne i współzależne grupy czynników:

- techniczne, kształtujące rozwój technologii i zmiany struktur instytucjonalnych społeczeństw,
- ekonomiczne, które poprzez immanentne dążenie człowieka do pomnażania zysków z tytułu pracy i posiadania kapitału oraz stałe poszukiwanie nowych rynków prowadzą do internacjonalizacji działalności gospodarczej,
- polityczne, dążące do sprawowania władzy i oparte na ideach i grze interesów.

Podstawą trzeciej fazy procesu globalizacji jest technika wspierająca ją poprzez innowacje techniczne. Gospodarka dostarcza jej wsparcia materialnego, a polityka normatywnego.

Dobiegająca końca trzecia faza globalizacji, wskutek mobilizującego wpływu recesji gospodarczej, będzie musiała przejść w czwartą fazę – nowego ładu światowego, opartego na stanowisku transformacjonalistycznym. Zakłada ono, że zarówno proglobaliści, jak i antyglobaliści idą w swojej argumentacji za daleko, błędnie postrzegając współczesny ład światowy. W podejściu tym nie lekceważy się przyszłościowego znaczenia globalizacji. Ocenia się, że nie prowadzi ona do zaniku suwerennych państw, lecz do globalizacji polityki, czyli wyraźnego wykształcenia się polityki globalnej. Traci w niej na znaczeniu rozróżnienie na interesy krajowe i interesy międzynarodowe, bez naruszania pryncypiów suwerenności poszczególnych krajów. Koncepcja suwerennej polityki poszczególnych państw w wersji realizacyjnej musi być coraz bardziej powiązana z polityką prowadzoną w dowolnym miejscu na świecie. Nie oznacza to jednak powstania polityki wspólnej i jednolitej w skali światowej. To rozróżnienie jest istotą natury i zasad działania nowej fazy rozwoju gospodarczego świata, w której wychodzenie z kryzysu łączyć się będzie

---

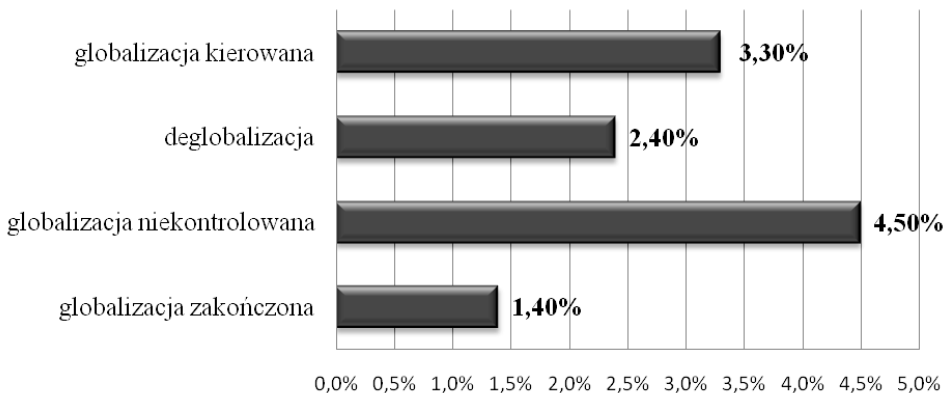
⁴ Por. J. Baylis, S. Smith (red.), *Globalizacja polityki światowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008, s. 26.

z długookresowym i trwałym wzrostem gospodarczym oraz systematyczną poprawą produktywności poszczególnych gospodarek oraz ich międzynarodowej pozycji konkurencyjnej.

Jaka będzie ta kolejna faza procesu globalizacji, pozostaje sprawą otwartą. W latach 2011-2020 wykształciły się w tym zakresie, zaprezentowane na rysunku 1, cztery warianty rozwoju gospodarki światowej, w zależności od postrzegania przyszłego znaczenia globalizacji w tym rozwoju:

- globalizacja zakończona,
- globalizacja niekontrolowana,
- globalizacja w odwrocie (deglobalizacja),
- globalizacja kierowana.

Globalizacja zakończona kryzysem gospodarczym zapoczątkowanym w 2007 r. spowoduje, że światowy wzrost gospodarczy w perspektywie 2020 r. wyniesie 1,4% przeciętnie w skali roku, a społeczność międzynarodowa szybko nie wypracuje założeń nowego międzynarodowego ładu gospodarczego i powróci do założeń w handlu światowym podobnych do tych spowodowanych przez I wojnę światową i wielką depresję gospodarczą.

Rys. 1. Światowy wzrost gospodarczy w latach 2011-2020 (średnio w skali roku w cenach stałych)

Źródło: Economic Intelligence Unit, London 2007, www.eiu.com/ [20.10.2009].

Założenie, że świat jest obecnie w okresie krótkotrwałej recesji trzeciej fazy konsekwentnie i autonomicznie postępującej globalizacji, tworzy wariant nierealny, gwarantujący jakoby 4,5% wzrost gospodarki światowej w skali roku w perspektywie 2020 r. Jest to wariant nierealnie optymistyczny, gdyż podobne tempo wzrostu gospodarka światowa osiągnęła tylko w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych ubiegłego wieku, w okresie odbudowy jej potencjału po katastrofalnych zniszczeniach spowodowanych II wojną światową. Ponadto obecny kryzys zglobalizowanej

gospodarki, dynamika rozwoju i zasięg geograficzny jego skutków w perspektywie przyczynią się do radykalnej przebudowy modelu gospodarki globalnej.

Wariant deglobalizacji oznacza tendencję do wolnego i sukcesywnego zanikania dynamiki procesów globalizacyjnych spowodowanych negatywnymi doświadczeniami społeczności światowej w tym zakresie oraz wolne poszukiwanie alternatywnej koncepcji rozwoju gospodarki światowej. Pozwoli to na utrzymanie średniego tempa wzrostu gospodarczego w skali rocznej rzędu 2,4% do 2020 r.⁵

Globalizacja kierowana to podstawowy scenariusz wzrostu gospodarki światowej łączący pozytywne dotychczasowe rezultaty globalizacji z konsekwentnym dążeniem do eliminacji jej negatywnych skutków i uświadomioną przez kryzys koniecznością kontroli instytucjonalnej tego procesu. Jest to w istocie wariant przechodzenia do czwartej fazy procesu globalizacji, pozwalającej w perspektywie 2020 r. na średnioroczną stopę wzrostu gospodarczego na świecie na poziomie 3,3%, czyli na tempo wzrostu równe osiągniętemu w trzeciej fazie procesu globalizacji. Kryzys gospodarczy jest w tym wariantcie czynnikiem uświadamiającym i wymuszającym konieczność przebudowy modelu trzeciej fazy globalizacji.

2. Przemiany w handlu światowym

Handel międzynarodowy to łatwo identyfikowalny i bezpośredni przejaw procesu globalizacji. Jest jednym z wielu znaczących i obiektywnych czynników kształtujących ten proces, do których należą m.in.:

- postęp technologiczny i innowacje,
- postęp w zakresie transportu i komunikacji,
- szybki wzrost liczby ludności i zmiany jej struktury wiekowej,
- rozwój instytucji kształtujących międzynarodową rzeczywistość polityczno-gospodarczą,
- problematyka ochrony środowiska i zasobów naturalnych.

Wszystkie te czynniki to równocześnie wyzwania przyszłości, które wywierają wpływ na międzynarodową współpracę gospodarczą, a kryzys ekonomiczny podkreślił tylko pilność ich rozwiązania w skali międzynarodowej. Współpraca ta obejmie i będzie obejmować nie tylko procesy produkcji i handlu, ale i ruchy kapitału, rynek pracy i współpracę produkcyjno-techniczną, aż po doskonalenie form integracji gospodarczej. W sferze społeczno-politycznej prowadzić to będzie do rozpowszechniania szeroko akceptowanych wzorów systemów politycznych i prawnych, tworzących zbliżone systemy organizacji oraz zasady i instrumenty funkcjonowania podmiotów życia społeczno-gospodarczego. Sprzyja temu rozprzestrzenianie się idei, stylów życia i metod zarządzania, a także symboli i wzorców zachowań. Nie-

---

⁵ Zob. B. Jeliński, *Deglobalizacja (stan przejściowy czy nowa rzeczywistość)*, [w:] J. Rymarczyk, B. Skulska, W. Michalczyk (red.), *Procesy globalizacji*, Wydawnictwo UE, Wrocław 2009, s. 149-159.

które z nich nabierają charakteru uniwersalnego. Efekty badań naukowych i wdrożeń w postaci nowoczesnych wyrobów w krótkim czasie stają się szeroko dostępne na rynku. Zyskująca systematycznie na znaczeniu wiedza i informacja oraz dynamiczny rozwój technik jej przenoszenia z samej swojej natury stają się katalizatorem pogłębiania procesu globalizacji i wymiany międzynarodowej. Znajduje to odzwierciedlenie w dynamice i zmianach w strukturze asortymentowej handlu światowego, co na tle podstawowych wskaźników rozwoju gospodarki światowej w latach 1950-2009 ujmuje tabela 1.

Tabela 1. Rozwój gospodarki światowej w latach 1950-2009

Wyszczególnienie	1950-1960	1960-1970	1970-1980	1980-1990	1990-2000	2000-2005	Średnio 1950-2005	2006	2007	2008	2009 ^{*)}
Wartość światowego eksportu ^{xx)}	7,8	9,2	20,3	5,5	6,2	9,3	9,4	15,6	15,6	15,1	-14,1
Wolumen światowego eksportu	7,7	8,5	5,3	3,9	6,4	7,6	6,2	8,3	6,2	1,7	-2,8
Produkcja światowa	5,1	6,0	3,8	2,5	2,5	2,8	3,5	4,1	1,6	-0,4	0,5
Światowy produkt krajowy brutto	4,5	5,5	4,1	3,2	2,3	3,4	3,8	3,7	3,5	1,7	-0,6

^{*)} szacunki,

^{xx)} eksport światowy wg cen bieżących, a pozostałe wskaźniki na podstawie cen stałych przy użyciu przeciętnych rynkowych kursów walutowych.

Źródło: opracowano na podstawie: *World Trade Report 2008*, World Trade Organization, Geneva 2007, s. 244 oraz *World Trade Report 2008*, World Trade Organization, Geneva 2009, s. 174.

W tabeli 1 zwraca uwagę fakt, że w latach 1950-1970 przeciętna elastyczność eksportu światowego w stosunku do światowego produktu brutto wyniosła 1,6 i wzrosła do poziomu 1,8 przeciętnie w latach 1970-2009, przy czym w przypadku wyrobów gotowych wskaźnik ten był o 23,5% wyższy. Potwierdza to tezę o pozytywnym wpływie globalizacji, a szczególnie innowacji techniczno-technologicznych, na handel światowy.

Przejście gospodarki światowej do modelu globalizacji kierowanej oznacza powszechną świadomość, że tę pierwszą należy rozumieć jako historycznie ukształtowany i zmieniający się w czasie system powiązań produkcyjnych, handlowych, technologicznych, finansowych i instytucjonalnych między gospodarkami narodowymi różnych krajów o różnych poziomach rozwoju gospodarczo-społecznego, włączający je w ogólnoświatowy proces produkcji i wymiany. Dynamiczny rozwój gospodarki światowej od 1950 r. nie był w jednakowym stopniu udziałem całej społeczności międzynarodowej, co podważa powszechność zaufania do globalizacji. Potwierdza to zasadność poglądu, że długofalowe myślenie powinno się stać podstawą rozwa-

zań nad rozwojem życia społeczno-gospodarczego i politycznego, szczególnie zaś aktywnego kształtowania tegoż rozwoju. Podstawowym krokiem w tym kierunku jest prospektywna identyfikacja gospodarczo-politycznego subsystemu dominacji światowej i określenia pozycji poszczególnych krajów w tym subsystemie. Pozycję tę należy określić nie tyle z punktu widzenia korzyści danego kraju, ile z punktu widzenia korzyści, jakich mogą się spodziewać z uczestnictwa główne siły gospodarcze i polityczne przesądzające o kierunkach rozwoju tego subsystemu. Tak więc w polityce międzynarodowej współpracy gospodarczej konieczne jest uwzględnienie kierunków rozwoju ośrodka dominacji światowej, tak aby móc wpisać nie tylko w infrastrukturę gospodarczą krajów tego ośrodka, lecz również w układ geoeconomiczny, odpowiadający zarówno interesom państw składających się na ten ośrodek, jak i pozostałych państw. Wymaga to podejścia globalnego, uwzględniającego główne trendy wykształcającego się nowego ładu międzynarodowego, obejmujące:

- w zakresie tendencji politycznych – pokój;
- w ewolucji społecznej – wzrost znaczenia informacji;
- w gospodarce światowej – wzrost współzależności i zmianę ich charakteru;
- w procesach integracji gospodarczej – wzrost znaczenia podejścia podmiotowego, stymulowanego przesłankami politycznymi;
- w rozwoju gospodarczym – orientację proeksportową;
- w konkurencyjności międzynarodowej – przewagę opartą na zasobach wiedzy i kwalifikacjach siły roboczej oraz przewadze technologicznej;
- w odniesieniu do postępu naukowo-technicznego – przyśpieszenie;
- w przemyśle – większą możliwość i szybkość adaptacji do zmian;
- w charakterze centrum dominacji gospodarczej – ewolucyjny policentryzm;
- w zakresie sytuacji demograficznej świata – sprzeczność między efektywnością ekonomiczną jako siłą napędową rozwoju gospodarczego a możliwością absorpcji zasobów siły roboczej⁶.

Wspomniana geoeconomia jest w istocie szczególnym podejściem do polityki wpływania na globalizację oraz do zasad i instrumentów jej kształtowania. Nadaje ważne znaczenie hipotezom geoeconomicznym. Jest szczególną refleksją, nie jedyną i wyłączną, poprzedzającą decyzje dotyczące polityki gospodarczej, szczególnie jej aspektów międzynarodowych. Nie polega na ujęciu w sposób statyczny rozmieszczenia siły politycznej i ekonomicznej państwa w określonym momencie historycznym ani też na przewidywaniu ich możliwych ewolucji. Umożliwia natomiast identyfikację interesów i celów długofalowych danego państwa, determinowanych przez jego siłę i swobodę działania. Wybrane cele i interesy gospodarcze o charakterze egocentrycznym realizowane są w ramach politycznej poprawności i filozofii globalizacji poprzez wykorzystywanie swobody działania, jaką tworzą „luki” w międzynarodowych regulacjach ekonomicznych oraz w wyniku wypaczania

---

⁶ Zob. A. i K. Toffler, *Wojna i antywojna*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie „Muza” SA, Warszawa 1997, s. 352-369.

istoty istniejących uregulowań lub nadinterpretację ich celów i wewnętrznej zawartości, nie przekraczając przy tym poziomu, który spowodowałby zbyt ostro reakcję międzynarodową⁷. W realizacji bieżących interesów indywidualnych państw preferowane są działania pośrednie, które nie wywołują reakcji partnerów lub wywołują je po czasie, opóźniając kontrakcje lub retorsje. Niezależnie od fazy globalizacji, międzynarodowa współpraca gospodarcza daleka jest od filantropii i zawsze opiera się na kalkulacji interesów uczestniczących w niej stron⁸. Należy też pamiętać, że instrumenty regulacyjne w sferze współpracy międzynarodowej, którymi posługują się kraje o gospodarce rynkowej, są nieadekwatne w relacjach z państwami autorytarnymi o zasadniczo odmiennej logice systemu kierowania gospodarką. Wynika stąd nowa grupa problemów pochodnych dynamicznego włączania się Chin i Rosji w globalną gospodarkę⁹. Uzasadniają to wstępne informacje o wynikach handlu światowego, potwierdzające wyjście w 2009 r. Chin na pozycję pierwszego eksportera na świecie. Ranking głównych eksporterów i importerów na świecie w 2008 r. przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Struktura geograficzna światowego eksportu i importu w 2008 r.

Poz.	Eksporтеры	Wartość	Udział %	Poz.	Importerzy	Wartość	Udział %
1.	Niemcy	1461,9	9,1	1.	USA	2169,5	13,2
2.	Chiny	1428,3	8,9	2.	Niemcy	1203,8	7,3
3.	USA	1287,4	8,0	3.	Chiny	1132,5	6,9
4.	Japonia	782,0	4,9	4.	Japonia	762,6	4,6
9.	Rosja	471,6	2,9	13.	Hongkong	393,0	2,4
13.	Hongkong	370,2	2,3	16.	Indie	293,4	1,8
22.	Brazylia	197,9	1,2	17.	Rosja	291,9	1,8
27.	Indie	177,5	1,1	24.	Brazylia	182,4	1,1
Świat		16 070,0	100,0	Świat		16 422,0	100,0

Źródło: *International Trade Statistics 2008*, WTO, Geneva 2009, s. 10 i 12.

Analizując postęp procesów globalizacyjnych z perspektywy drugiej i trzeciej fazy rozwoju z punktu widzenia handlu światowego, wyraźnie można zauważyć:

- spadek znaczenia Ameryki Północnej w światowym eksporcie z 24,8% w 1953 r. do 13,0% w 2008 r. przy dominującym wpływie zmniejszania się udziału USA – odpowiednio z 18,8% do 8,0%;
- wzrost znaczenia Azji w światowym eksporcie w analogicznym okresie – z 13,4% do 27,7% przy dominującym wpływie Chin na tak wysoką dynamikę wzrostu – odpowiednio z 1,2% do 8,9%;

⁷ C. Jean, *Geopolityka*, Wydawnictwo Ossolineum, Wrocław 2003, s. 237.

⁸ R.T. Ludwikowski, *Handel międzynarodowy*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2009, s. XII.

⁹ Zob. K. Bobińska, *Od niekontrolowanej globalizacji do zinstytucjonalizowanej gospodarki światowej*, Wydawnictwo Key-Text, Warszawa 2009.

- stabilny udział Europy na poziomie około 40,0% (39,4% w 1953 r. i 41,0% w 2008 r.), co jest wypadkową wzrostu znaczenia Niemiec – z 5,3% w 1953 r. do 9,1% w roku 2008 – i spadku względnego znaczenia w handlu światowym pozostałych krajów Europy;
- pozycja Europy w handlu światowym nie zmienia się istotnie mimo postępującej systematycznie integracji ekonomicznej, gdyż w 1963 r. udział Unii Europejskiej (6 krajów EWG) wyniósł 27,5% i wzrósł do 38,6% w 1973 r. dla integracji obejmującej 9 krajów, w 1993 r. – 37,4% dla Unii Europejskiej obejmującej 12 krajów, w 2004 r. – 42,4% dla UE-25 oraz 37,5% w 2008 r. dla UE-27;
- względny udział Indii i Brazylii oraz Rosji w eksporcie światowym w całym okresie powojennym utrzymuje się na poziomie wskaźnika udziału od 1,1% do 1,3% dla każdego z dwóch pierwszych krajów i około 3,0-3,5% w przypadku Rosji¹⁰.

Tak więc o dynamice postępu czwartej fazy globalizacji decydować będą relacje gospodarcze między USA i Chinami oparte na grze interesów narodowych obu partnerów. Natomiast inicjatorem i katalizatorem procesów globalizacji kierowanej musi być Unia Europejska proponująca i realizująca koncepcje rozwoju globalizacji opartej nie na realizacji partykularnych celów narodowych, lecz na identyfikacji wartości wspólnych społeczeństwu światowemu.

3. Znaczenie unijnej inspiracji

Nazwanie obecnego kryzysu gospodarczego pierwszym wielkim kryzysem ery globalizacji sugeruje, że to właśnie globalizacja do niego doprowadziła. Kryzys pojawił się nagle, ale w momencie już zarysowujących się wyraźnie przemian we wszystkich obszarach funkcjonowania Europy i świata. Globalizację można co najwyżej winić za szybkość jego rozprzestrzeniania się. Kryzys, jak już wspomniano, uwypuklił jedynie pilność rozwiązania wyzwań stojących przed gospodarką światową, głównie potrzebę określenia nowych źródeł wzrostu gospodarczego, które pozwolą zastąpić miejsca pracy zlikwidowane z powodu kryzysu i następnie obniżyć bezrobocie. Oznacza to zapanowanie nad rozwojem globalizacji przede wszystkim poprzez ochronę środowiska naturalnego i rozwój gospodarki opartej na efektywniejszym wykorzystaniu zasobów naturalnych. Uruchomi to nową falę transformacji strukturalnej, co będzie miało głęboki wpływ na społeczeństwo światowe i na kapitał społeczny.

Z tych też powodów czwarta faza globalizacji powinna mieć charakter racjonalnie kierowanej poprzez stworzenie wspólnych zasad kształtowania dalszego rozwoju globalizacji. Jedynie działając wspólnie, ponad partykularnymi interesami narodowymi, można sprawić, że cała społeczność międzynarodowa będzie czerpała

---

¹⁰ Zob. Z. Chalubec, C. Filipowicz, *Rosja – ropa – polityka*, Wydawnictwo Prószyński i S-ka, Warszawa 2009.

korzyści z potencjału wspólnego rynku światowego. W ten sposób będzie można zapanować nad takimi wyzwaniami o światowym zasięgu, jak zmiany klimatu, problemy demograficzne, bezpieczeństwo dostaw surowców i energii, zwalczanie ubóstwa. Zasady te muszą wpisywać się w powszechnie wyznawane wartości etyczne, takie jak wolność, odpowiedzialność i solidarność. Muszą gwarantować, że system globalnych powiązań będzie nagradzał pracę i wiedzę oraz wysiłek intelektualny, a nie działania spekulacyjne¹¹.

Zarysowana idea sprawiedliwego, trwałego i zrównoważonego rozwoju świata jest imperatywem jego bezkonfliktowego rozwoju. Nie jest to utopia, gdyż świadomość takiego właśnie imperatywu rozwoju cechuje działania Unii Europejskiej. Żaden inny region świata nie ma podobnego doświadczenia w zakresie długofalowej i udanej współpracy w wymiarze ponadnarodowym. Unia posiada też udane doświadczenia łączenia zintegrowanego podejścia do rozwoju społeczno-gospodarczego z terytorialną specyfiką, co sprzyja kreatywności i innowacyjności. Unia Europejska jest równocześnie w sytuacji przymusowej, gdyż „kryzys gospodarczy ujawnił jej fundamentalne słabości i nierealne tendencje rozwoju, których nie może ona dłużej ignorować. Europa wykazuje deficyt wzrostu, zagrażający jej przyszłości. Musi więc zdecydowanie wzmocnić słabe punkty i wykorzystać liczne atuty. Musi stworzyć model gospodarczy oparty na wiedzy, niskoemisyjnej gospodarce i wysokiej stopie zatrudnienia. Jest to walka wymagająca mobilizacji całej Europy. [...] Niepodjęcie tych działań może doprowadzić do »straconej dekady« nacechowanej stopniową utratą znaczenia, trwałym zatrzymaniem wzrostu i wysokim bezrobociem”¹².

W celu sprostania tym wyzwaniom Unia Europejska przedstawiła nową strategię gospodarczą „Europa 2010”, w której zakreślone zostały drogi wyjścia z kryzysu i która ma przygotować unijną gospodarkę na wyzwania następnego dziesięciolecia. Opiera się ona na dorobku Strategii lizbońskiej, zarówno w zakresie jej wartości koncepcyjnych, jak i niezbyt dobrych doświadczeń jej realizacji¹³. Strategia oparta jest na sprawdzonej pozytywnie idei społecznej gospodarki rynkowej, w ramach której inteligentna gospodarka i mądre społeczeństwo, oparte na silnych europejskich wartościach, wspierają się nawzajem. Trwały i zrównoważony wzrost gospodarczy, zrównoważone finanse publiczne, przeciwdziałanie niekorzystnym zmianom klimatu, włączenie społeczne, umocnienie potencjału przemysłu i dynamicznie rozwijający się sektor usług nie wykluczają się wzajemnie, lecz tworzą efekt synergiczny. Powinno to zwiększyć znaczenie i wpływy Unii Europejskiej w świecie i jej zdolność do kreatywnego współkształtowania globalizacji.

¹¹ Zob. G. Friedman, *Następne sto lat – prognoza na XXI wiek*, Andrzej Findeisen/AMP Plus Grup Sp. z o.o., Warszawa 2009.

¹² *Europa 2020 – nowa strategia gospodarcza dla Europy*, „Press Releases”, Brussel, 3 marca 2010.

¹³ Zob. *Communication from the Commission „Europe 2020 – a strategy for smart, sustainable and inclusive growth”*, Brussel 2010, com (2010) – 2020.

Principia strategii „Europa 2020” i rozwoju czwartej fazy globalizacji cechuje daleko idąca zbieżność. Opierają one przyszły rozwój na inteligentnej i przyjaznej środowisku naturalnemu gospodarce, co gwarantuje wzrost jej konkurencyjności i dobrobytu społeczeństwa. Handel międzynarodowy jest w tej strategii jedną z ważnych sił napędowych wzrostu gospodarczego, zatrudnienia i inwestycji. Zarówno w ramach Światowej Organizacji Handlu, jak i poprzez dwustronną współpracę gospodarczą należy działać na rzecz ograniczania barier w międzynarodowych przepływach handlowych oraz promować otwarty handel światowy oparty na zasadach uczciwej gry handlowej zakładającej wymianę równoważnych przywilejów w zakresie międzynarodowej współpracy gospodarczej i możliwie najbardziej wolny od ingerencji państwa w jego mechanizmy i procedury¹⁴. Inicjatywa unijna zgodna z principiami rozwoju czwartej fazy globalizacji wsparta jej znaczącą pozycją w gospodarce światowej (dane za 2008 r.):

- liczba ludności – 7,4%,
- udział w światowym PKB – 22,9%,
- udział w eksporcie światowym – 37,5%,

ma niekwestionowane wartości poznawcze i aplikacyjne dla całej społeczności międzynarodowej w zakresie działań niezbędnych do zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju gospodarki światowej.

Literatura

- Ahamed L., *Lords of Finance. The Bankers Who Broke the World*, William Heinemann, London 2009.
- Baylis J., Smith S. (red.), *Globalizacja polityki światowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
- Bobińska K., *Od niekontrolowanej globalizacji do zinstytucjonalizowanej gospodarki światowej*, Wydawnictwo Key-Text, Warszawa 2009.
- Chalupec Z., Filipowicz C., *Rosja – ropa – polityka*, Wydawnictwo Prószyński i S-ka, Warszawa 2009.
- Communication from the Commission „Europe 2020 – a strategy for smart, sustainable and inclusive growth”*, Brussel 2010, com (2010) – 2020.
- Europa 2020 – nowa strategia gospodarcza dla Europy*, „Press Releases”, Brussel, 3 marca 2010.
- Flejterski S., Wahl P., *Ekonomia globalna*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2003.
- Friedman G., *Następne sto lat – prognoza na XXI wiek*, Andrzej Findeisen/ AMP Plus Grup Sp. z o.o., Warszawa 2009.
- International Trade Statistics 2008*, WTO, Geneva 2009.
- Jean C., *Geopolityka*, Ossolineum, Wrocław 2003.
- Jeliński B., *Deglobalizacja (stan przejściowy czy nowa rzeczywistość)*, [w:] J. Rymarczyk, B. Skulska, W. Michalczyk (red.), *Procesy globalizacji*, Wydawnictwo UE, Wrocław 2009.

---

¹⁴ Zob. B. Jeliński, *Polityka współpracy gospodarczej z zagranicą*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2009.

- Jeliński B., *Polityka współpracy gospodarczej z zagranicą*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2009.
- Ludwikowski R.T., *Handel międzynarodowy*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2009.
- Okólski M., *Migracje a globalizacja*, [w:] *Globalizacja od A do Z*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2004.
- Toffler A. i K., *Wojna i antywojna*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie „Muza” SA, Warszawa 1997.
- World Trade Report 2007*, World Trade Organization, Geneva 2008.

THE FUTURE OF GLOBAL ECONOMIC COOPERATION

Summary: Globalization is a characteristic feature of the modern global economy. The current economic crisis revealed the challenges of the future progress of globalization, making it much more difficult and more urgent to resolve. This requires developing a new concept of globalization, based on the growing importance of fair international economic cooperation. This will ensure continued, sustainable and balanced growth of the world economy. The model to develop such a common approach can be the EU strategy “Europe 2020”.